

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

S. Sayısı : 538

İstanbul Milletvekili Ercüment Konukman ile Zonguldak Milletvekili Pertev Aşçıoğlu'nun Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (2/150)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifimiz gerekçesiyle birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

Prof. Dr. Ercüment Konukman
İstanbul Milletvekili

Pertev Aşçıoğlu
Zonguldak Milletvekili

GENEL GEREKÇE

Bilindiği üzere Kamu İktisadî Teşebbüsleri memleketimizde, benzer kuruluşlara sahip yabancı memleketlerden farklı bir şekilde, bir doktrin uygulaması olarak değil, milletimizin kalkınma ve sanayileşme hamlesinin önemli bir aracı olarak Cumhuriyetten sonra kurulmaya başlanmıştır.

İlk yıllarda özel kanunlarla kurulan Kamu İktisadî Teşebbüsleri, çalışmalarını bir süre kendi kanunlarına göre yürütmüşler ve 1938 yılında 3460 sayılı «Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadî Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun» la bunlara müşterek hukukî bir yapı kazandırılmış ve denetim esasları belirlenmiştir.

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin denetimi, 1961 Anayasası ile Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu görevini, 1977 yılına kadar 468 sayılı «Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun» hükümleri uyarınca yerine getirmiştir. Ancak, 468 sayılı Kanun, denetim işleminin Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda tamamlanması esasını getirdiğinden Kamu İktisadî Teşebbüslerinin denetimi zamanında yapılamamış ve 1964 yılından 1977 yılına kadar Kanunun uygulanmasına imkân olmamıştır.

Uygulamadaki bu tıkanıklığı gidermek amacıyla, 1977 yılında 2102 sayılı Kanunla, 468 sayılı Kanunun bazı maddeleri değiştirilmiş ve bu değişikliklerle Kamu İktisadî Teşebbüslerinin denetim işleminin genel olarak Komisyonunda tamamlanması kabul edilerek, yasama denetiminin esası tespit edilmiştir.

1982 Anayasasınının 165 inci maddesi «Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.» hükmünü getirmiş olduğundan Anayasanın öngördüğü yeni ilkeler doğrultusunda, 468 numaralı Kanunun yerine yeni bir kanun teklifinin hazırlanması zorunlu bulunmuştur.

Denetimin, zamanında ve gecikmeden, etkili olarak yapılmasını sağlamak amacıyla, denetim işleminin Komisyonunda tamamlanması ilkesini kabul eden 2102 sayılı Kanunun öngördüğü hükümler de göz önünde bulundurularak Türkiye Büyük Millet Meclisince yapılacak denetimin esasları teklifimizde yeniden belirlenmiştir. Buna göre denetim; Kamu İktisadî Teşebbüslerinin durumunu genel iktisat politikası, işletmecilik, faaliyetle-

rinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğu noktalarından ve hukukî durumlarına göre de, millî ekonomimize faydalı olup olmadıkları, kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde çalışıp çalışmadıkları ve sermaye birikimine yardım ederek daha fazla yatırım kaynağı yaratıp yaratmadıkları bakımlarından kontrol etmeyi ve zamanında tedbirler alınması için bu kuruluşlara gereken direktifi vermeyi amaçlamaktadır.

Bu nedenlerle hazırlanan kanun teklifimizin madde gerekçeleri de aşağıda gösterilmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Bu madde, Kanunun amacını belirlemektedir.

Madde 2. — Kanunun kapsam maddesi olup, bu Kanunla getirilen denetime tabi olan ve olmayan kuruluşlar belirtilmiştir. Anayasanın 165 inci maddesinde kastedilen denetimin; kamu fonlarıyla kurulu bütün teşebbüslerin ve kamu fonlarıyla kurulmasa bile bazı kamu yetkileri kullanan ve kamu hizmetleri gören özel kanunlarla kurulmuş kurumların denetlenmesini de içine aldığı şüphesizdir. Bu düşünceyle, özel kanunlarına göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimine tabi olan kuruluşlar ile Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine tabi kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları da bu Kanunla getirilen denetime tabi kılınmışlardır.

Ancak, Kanunla getirilen bu denetime; mahallî idareler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar dahil edilmemiştir. Bunun nedeni, bu kurumları kuran teşekkül ve idarelerin Anayasa ile tanınmış olan özelliklerinin bir sonucudur. Kaldı ki, bunlar hakkındaki Yasama Organı denetimi, genel teşriî denetim yollarına başvurmak suretiyle yapılabileceği gibi, Anayasanın 162 nci maddesinde söz konusu millî bütçenin incelenmesi yoluyla da yapılabilecektir. Bu mülâhazalarla, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası da bu Kanuna göre yapılacak denetime tabi tutulmamıştır.

Madde 3. — Bu madde ile, Kanunda öngörülen denetimi gerçekleştirmek üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu kurulmaktadır. Komisyonun kuruluşunda, Anayasanın 95 inci maddesinin siyasi parti gruplarının kuvvetleri oranında temsili gerektiği yolundaki emir hükme de uyulmuştur.

Maddede, bu Komisyonun üyelikleri için bir yasama döneminde iki seçim yapılacağı belirtilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin 5 yılda bir yapılacağı Anayasanın 77 nci maddesinde belirtilmiş olduğundan, Anayasanın 94 üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükmü de göz önünde bulundurularak; Komisyona ilk devre için seçilen üyelerin görev süresinin 2, ikinci devre için seçilenlerin görev süresinin ise 3 yıl olacağı belirtilmiştir.

Madde 4. — Bu maddede, Komisyona Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi düzenlenmiş ve 4 üncü maddedeki gerekçe nedeniyle; ilk devre için seçilenlerin 2, ikinci devre için seçilenlerin ise 3 yıl görev yapacağı hükme bağlanmıştır.

Madde 5. — Maddede, alt komisyonların ve raportörlerin seçimi düzenlenmiştir. Buna göre; Komisyon Başkanı, Kamu İktisadî Teşebbüslerinin durumunu incelemek üzere, Komisyonun tasvibini almak suretiyle raportörler seçebilecek ve alt komisyonlar kurabilecektir. Alt komisyonların da, ilk devre için 2, ikinci devre için 3 yıl görev yapmaları benimsenmiştir.

Madde 6. — Madde ile, Komisyonun toplantı ve karar yeter sayısı düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, Anayasanın 96 ncı maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu için konulan hükme bağlı kılınmıştır. Böylece, Komisyon toplantılarında istikrar, Komisyonca alınacak kararlarda da tutarlılık sağlanmış olacaktır.

Madde 7. — Bu madde ile, Anayasanın bütçe konusunda getirdiği sisteme paralel bir yasama denetimi esası tespit edilmiştir. Buna göre denetim; Kamu İktisadi Teşebbüslerinin durumunu genel iktisat politikası, işletmecilik, faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğu noktalarından ve hukuki durumlarına göre de ulusal ekonomimize faydalı olup olmadıkları, kârlılık ve verimlilik anlayışı içerisinde çalışıp çalışmadıkları ve sermaye birikimine yardım ederek daha fazla yatırım kaynağı yaratıp yaratmadıkları bakımlarından kontrol etmeyi ve zamanında tedbirler alınması için bu teşebbüslere gereken direktifi vermeyi amaçlamaktadır.

Bu amacı gerçekleştirmek için; Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu ve Başbakanlıkça gönderilen raporların Komisyonunda incelenmesi esastır. Ancak, maddede yer verilen «ve varsa kendisince tespit edilen konuları» tabiri ile de, Komisyonadaki görüşmeler sırasında raporlarda yer almadığı veya eksik yer aldığı üyelerce belirlenen konuların da Komisyonunda görüşülebilmesine imkân tanınmıştır.

Denetlemede, inceleme ve değerlendirmelerin dosya üzerinde yapılması esas olmakla beraber, Komisyon Başkanına, gereken hallerde mahallinde inceleme yaptırma yetkisi de tanınmıştır. Ayrıca, merkezleri Başkentten başka bir yerde bulunan kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi için raportörlerin ve altkomisyonların Ankara dışına da gidebilmeleri, bunun için kendilerine yoluluk ödenmesi öngörülmüştür.

Denetleme, ibra veya ademî ibra kararları yoluyla ve bir genel görüşme şeklinde olacaktır.

Madde 8. — Maddede, Komisyon raporunun nasıl kesinleşeceği hükme bağlanmaktadır.

Genel olarak, denetim işleminin Komisyonunda tamamlanması kabul edilmiştir. Zira, bir denetimin etkili olabilmesi onun zamanında ve gecikmeden yapılmasıyla mümkündür. Kaldı ki, Anayasanın öngördüğü Yasama Organınca yapılacak denetimin, bu Organca seçilen ve Yasama Organı adına çalışan bir Komisyonca yapılması, komisyon kararlarına itiraz vukuunda ise konunun Genel Kurula götürülmesi; Anayasanın 74 üncü maddesiyle tanınan ve 140 sayılı Kanunla işlerlik kazanan dilekçe hakkının kullanılması sisteminde olduğu gibi, denetimin de bu tarzda yapılması Anayasanın 165 inci maddesinde ifadesini bulan bizzat yapılma niteliğini değiştirmeyecektir. Bu düşünce ile, ancak pek önemli, ekonomik ve siyasi ağırlık taşıyan konuların Genel Kurul önünde tartışılmasına olanak tanınması için, komisyon raporuna itirazın siyasi parti grupları, 20 milletvekili veya Hükümetçe yapılabileceği esası kabul edilmiştir.

İtirazlar, gerekçe gösterilerek ve yazılı olarak yapılacaktır. Bu itirazlar, Komisyonca sürenin bitiminden itibaren 30 gün içinde, itiraz olunan hususlara dair Komisyonun görüşü ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulacaktır.

Genel Kurul da, rapor kendisine geldiğinde gündemine alıp, rapor üzerinde genel görüşme açacak ve görüşmelerin sonunda da itiraz edilen kuruluşların yönetim kurullarının ibra edilmesini veya edilmemesini karara bağlayacaktır.

Gerek bu maddede, gerekse 7 nci maddede öngörülen genel görüşme, nevi şahsına münhasır bir genel görüşmedir. Zira, genel görüşme, kaideten herhangi bir oylamayla sonuçlanmamasına rağmen; burada, denetlemenin müeyyidesini sağlamak bakımından incelenen kuruluşların bilançolarıyla kâr ve zarar hesaplarının onaylanması veya onaylanmaması yolunda bir karar alınması zorunlu görülmüştür.

Madde 9. — Maddede, sadece genel görüşmeye tabi olan kuruluşlar belirlenmiştir. Bu kuruluşlar, Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca bu Kanunla getirilen denetime tabi tutulmakla beraber; kendi genel kurulları mevcut olduğundan ve yönetim kurullarının ibra veya ademî ibraları kendi genel kurullarınca gerçekleştirildiğinden, bunların bilanço ve netice hesaplarıyla ilgili olarak Komisyonunda, yine bunların bilanço ve netice hesapları ile bunlar hakkında Komisyonca hazırlanan raporlarla ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda herhangi bir oylama yapılamayaacağı ve yönetim kurullarının ibra edilmesi veya edilmemesi hususunda bir karar verilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Madde 10. — Bu maddede, kesinleşen kararların Resmî Gazete'de yayımlanması öngörülmüştür. Buna göre; Komisyonca karara bağlanarak süresi içinde kesinleşen bilançolarla netice hesapları veya mali durumları gösteren tablolar, ibra edilme veya edilmeme kararıyla birlikte Komisyon Başkanının talebi üzerine; iti-

raz üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda tasvip edilen veya edilmeyen bilançolarla netice hesapları veya malî durumları gösteren tablolar da ibra edilme veya edilmeme kararı ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Resmî Gazete'de yayımlanmak üzere Başkanlığa gönderilecektir.

Madde 11. — Bu maddede ise, ibra edilmeyen kuruluşların yöneticileri hakkında genel hükümlere göre adli kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için kesinleşen kararın, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Başbakanlığa ve ilgili adli mercie bildirileceği hükme bağlanmıştır. 468 numaralı Kanunda, «ibra edilmeyen kamu iktisadî teşebbüslerinin sorumluları hakkında genel hükümlere göre kanunî kovuşturma veya işlem yapılır.» denilmekte ve başkaca bir sarahat bulunmamaktaydı. Bu hal ise, uygulamada bazı aksaklıklara neden olmaktaydı. Oysa, bu madde hükmü uyarınca durum Başbakanlığa ve ilgili adli mercie bildirilecektir. İlgili adli merci, ibra edilmeyen kuruluşun merkezinin bulunduğu yer Cumhuriyet savcılığıdır. Böylece, hem Hükümet hem de ilgili adli merci harekete geçirilmiş olacaktır.

Madde 12. — Maddede, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunun ve alt-komisyonlarının çalışmalarında, bu Kanunda sarahat olmayan hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. Bunun nedeni, usule ait olup bu Kanunda belirtilemeyen bazı hususlarda yapılacak işlemler için ileride doğabilecek ihtilafları önlemektir.

Öte yandan, İçtüzük gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisinde mevcut olan diğer komisyonlar üzerinde denetleme yetkisine sahip olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunu denetleme yetkisine de sahip olması olağan görüldüğünden, maddede bu hükme de yer verilmiştir.

Madde 13. — Bu madde ile, 12.5.1964 tarihli ve 468 numaralı Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile 15.8.1977 tarihli ve 2102 numaralı Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkındaki 468 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun ve 14.1.1970 tarihli ve 1211 numaralı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 69 uncu maddesinin birinci ve sonuncu fıkraları hariç diğer hükümleri yürürlükten kaldırılmaktadır.

Madde 14. — Yürürlük maddesidir.

Madde 15. — Yürütme maddesidir.

Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Plan ve Bütçe Komisyonu

Esas No. : 2/150

Karar No. : 56

27 . 2 . 1987

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İstanbul Milletvekili Ercüment Konukman ile Zonguldak Milletvekili Pertev Aşçıoğlu tarafından müştereken hazırlanarak 11.10.1984 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve Başkanlık Komisyonumuza havale edilen 2/150 Esas Sayılı «Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi», 25.2.1987 tarihinde yapılan 91 inci birleşimde Hükümet Temsilcilerinin de iştiraki ile incelenip görüşüldü.

Bilindiği gibi; Kamu İktisadî Teşebbüsleri, Kalkınma ve sanayileşme hamlesinin önemli bir aracı olarak Cumhuriyet döneminden itibaren kurulmaya başlanmıştır. Özel kanunlarla kurulan ve çalışmalarını da kendi kanunlarına göre yürüten Kamu İktisadî Teşebbüslerine daha sonra 3460 sayılı Kanun ile müşterek hukukî bir yapı kazandırılmış ve denetimlerine ilişkin esaslar getirilmiştir. Söz konusu kuruluşların denetimi 1961 Anayasası hükmü gereği 468 sayılı Kanun ile Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş, ancak 468 sayılı Kanun denetim işlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda tamamlanması esasını getirdiğinden Kamu İk-

tisadî Teşebbüslerinin denetimi zamanında yapılamamış ve uygulamadaki tikanıklıkları gidermek amacıyla, bu defa 2102 sayılı Kanun ile 468 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak Kamu İktisadî Teşebbüslerinin denetim işlemlerinin komisyonunda tamamlanması ilkesi kabul edilmiş ve yasama denetimi esası tespit edilmiştir.

Anılan Kanun teklifi, ile Kamu İktisadî Teşebbüslerinin denetimlerinde aranacak esas ve usuller, 2102 sayılı Kanun hükümleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle, yeniden düzenlenmektedir.

Komisyonumuzda; Kamu İktisadî Teşebbüslerinin denetlenmesine ilişkin teklifin yerinde olduğu, zira 1982 Anayasası ile iki meclisli sistemden tek meclisli sisteme geçilmesi nedeniyle kitlerin denetlenmesine ilişkin 468 sayılı Kanunda yeni düzenleme yapılmasının zorunlu hale geldiği; Teklifin her yönü ile çok iyi hazırlandığı ifade edilmiş olmakla birlikte, Kanun teklifinin ilgisi nedeniyle, öncelikle Anayasa Komisyonunda görüşülmesinin gerektiği; Teklifte Komisyon üyelerinin sayısının aranacak bazı çoğunluklar için kesirli sonuç vermeyecek sayıda tespit edilmesinin isabetli olacağı şeklinde görüşler de ileri sürülmüştür.

Hükümet yetkilileri 1982 Anayasasının iki meclis yerine tek meclis getirmesi nedeniyle 468 sayılı Kanunun değiştirilmesinin Anayasa gereği olduğu ve teklifin eski düzenlemeye paralel bir düzenleme getirdiği, bu nedenle de hükümetin teklifi benimsediği şeklindeki açıklamalarından sonra kanun teklifi ve gerekçesi benimsenerek maddelere geçilmiştir.

Teklifin 2 nci maddesinin son fıkrası sermayesinin büyük bir kısmı Devlet tarafından temin edilen Kamu Bankalarının, Plan ve Bütçe Komisyonunda, bağlı buldukları Bakanlıkların bütçeleri sırasında denetlenmesinin faydalı olacağı ve bankacılık faaliyetlerinin özelliğine daha uygun düşeceği görüşü ile değiştirilmiştir;

7 nci Maddenin beşinci fıkrasında yer alan «Hazine Müsteşarlığı» ibaresi redaksiyona tabi tutularak «Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı» şeklinde değiştirilmiştir;

Çeşitli eleştirilere neden olan ve özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisi denetimine tabi olmaması nedeniyle amacı dışında kullanılabilceği şeklinde itirazlara sebep olan fonların, Türkiye Büyük Millet Meclisi denetimine tabi kılınmasını sağlayan yeni bir metin «Dördüncü Bölüm» «Fonların denetlenmesi» başlığı altında ve 12 nci madde olarak teklife ilave edilmiştir;

Takip eden madde ve bölüm numaraları buna göre yeniden düzenlenmiştir;

Teklifin 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 inci maddeler ile yeni ilave edilen madde nedeniyle 12 nci madde 13, 13 üncü madde 14, yürürlük ve yürütmeye ilişkin 14 ve 15 inci maddeler ise 15 ve 16 ncı maddeler olarak aynen kabul edilmiştir.

Teklifin başlığı Fonların da Türkiye Büyük Millet Meclisince denetimini öngören yeni madde ilavesi nedeniyle «Kamu İktisadî Teşebbüsleri İle Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi» şeklinde değiştirilmiştir.

Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan
Cengiz Tuncer
Kayseri

Başkanvekili
Fahrettin Kurt
Trabzon

Sözcü
Alaattin Fırat
Muş

Kâtip
Kadir Demir
Konya

A. Akgün Albayrak
Adana

Hazım Kutay
Ankara

Nabi Sabuncu
Aydın

Hakkı Artukarslan
Bingöl

A. Şamil Kazokoğlu
Bolu

İlhan Aşkın
Bursa

Ünal Akkaya
Çorum

İlhan Aras
Erzurum

İ. Fevzi Yaman
İsparta

Özdemir Pehlivanoğlu
İzmir

İsmet Ergül
Kırşehir

Ayhan Fırat
Malatya
(Karşıyım)

Fehmi Memişoğlu
Rize

M. Memduh Gökçen
Bursa

Şeyhmus Bahçeci
Diyarbakır
(Muh. Şerhim Eklidir.)

M. Hayri Osmanlıoğlu
Gaziantep
Karşıyım

H. Orhan Ergüder
İstanbul

M. Turan Bayezit
Kahramanmaraş
(Muhalifim. Muhalefet Şerhim
eklidir)

Haydar Koyuncu
Konya

Sümer Oral
Manisa

Enver Özcan
Tokat
(Karşıyım)

C. Tayyar Sadıklar
Çanakkale

Metin Yaman
Erzincan

Murat Sökmenoğlu
Hatay
Madde 2 son fıkra
(Muhalifim)

Tülay Öney
İstanbul
(Karşı oyum ektedir)

Erol Ağaç
Kırklareli
(Muh. Şerhim eklidir)

Saffet Sert
Konya

Arif Toprak
Niğde
(Muhalefet Şerhim eklidir)

İsa Vardal
Zonguldak
(Muhalefet Şerhim eklidir)

MUHALEFET ŞERHİ

1. Fonlar için getirilen denetleme şeklinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin siyasal denetimine imkân veremeyeceğinden,
2. Kamu bankalarının KİT Komisyonunun denetimi dışına çıkarılması nedeniyle.
3. Milletlerarası anlaşmalara göre idaresi özel teşebbüste bırakılan kurum ve şirketlerin denetim dışında tutulmasını anayasaya ve ulusal çıkarlarımıza aykırı gördüğümüzden,
4. 7 nci maddedeki denetleme kriterlerini tutarsız bulduğumuzdan muhalifiz.

Tülay Öney
İstanbul

Erol Ağaçlı
Kırklareli

M. Turan Bayezit
Kahramanmaraş

Şeyhmus Bahçeci
Diyarbakır

MUHALEFET ŞERHİ

Kamu Bankalarının denetimden çıkarılmış olması ve kanunlarla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş olan fonlar için getirilen özel denetim usulü nedeniyle kanunun 2 ve 12 nci maddelerine muhalifim.

25 . 2 . 1987

İsa Vardal
Zonguldak

Arif Toprak
Niğde

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ ERCÜMENT KONUKUKMAN İLE ZONGULDAK MİLLETVEKİLİ PERTEV AŞÇIOĞLU'NUN TEKLİFİ

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı, kamu iktisadî teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kuruluş amaçlarına göre denetlenmesine dair usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası kamu tüzelkişilerince sağlanmış olan kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağlamış oldukları diğer kurumlar ve yukarıda sayılanlardan olmamakla beraber kendilerine bazı kamu yetki ve görevleri verilmiş olup galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek olan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmayan özel kanunlara tabi kurumlar ve İller Bankası, bu kanunla konulan denetime tabidirler.

Mahallî idarelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar ve milletlerarası antlaşmalar gereğince özel teşebbüsün idaresine bırakılan kurumlar, bu kanunla konulan denetime tabi değildirler.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kamu İktisadî Teşebbüsü sayılmaz ve bu kanunla konulan denetime tabi değildir. Bu Bankanın Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi, Anayasanın 162 nci maddesinde söz konusu millî bütçenin incelenmesi yoluyla yapılır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu

Komisyonun kuruluşu

MADDE 3. — Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesini sağlamak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilecek 35 milletvekilinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu kurulmuştur. Bu Komisyon üyelikleri için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde mevcut siyasi parti grupları ve siyasi parti grubu mensubu olmayanlar, Meclisteki sayılarının boş üyelikler hariç üye tamsayısına nispet edilmesiyle bulunacak yüzde oranına uygun olarak Komisyonda temsil edilirler. Siyasi parti grubu mensubu olmayanların temsili siyasi parti gruplarının temsilini engelliyecekse, siyasi parti grupları herhalde kendilerine düşen sayıları aşmamak şartıyla tercih olunur.

Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi

MADDE 4. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu, dönem başında iki yasama yılı için bir başkan, bir başkanvekili, bir sözcü ve bir de kâtip seçer. İkinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır.

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU METNİ

Kamu İktisadî Teşebbüsleri ile Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Teklifi

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. — Teklifin 1 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Kapsam

MADDE 2. — Ödenmiş sermayesinin yarısından fazlası kamu tüzelkişilerince sağlanmış olan kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağlamış oldukları diğer kurumlar ve yukarıda sayılanlardan olmamakla beraber kendilerine bazı kamu yetki ve görevleri verilmiş olup galip vasıfları bu kamu hizmetlerini yürütmek olan ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından olmayan özel kanunlara tabi kurumlar ve İller Bankası, bu Kanunla konulan denetime tabidirler.

Mahallî idarelerin ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar ile bu kurumların ödenmiş sermayesinin yarısından fazlasını sağladıkları kurumlar ve milletlerarası anlaşmalar gereğince özel teşebbüsün idaresine bırakılan kurumlar, bu Kanunla konulan denetime tabi değildirler.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kamu İktisadî Teşebbüsü sayılmaz. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile sermayesinin yarısından fazlası yukarıda anılan kişi ve kurumlar tarafından sağlanan kamu bankaları ve bu Kanun kapsamına dahil olup da bankacılık alanında da faaliyette bulunan kurumların bu faaliyetleri bu Kanunla konulan denetime tabi değildir. Sözü geçen bankaların Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi Anayasanın 162 nci maddesinde söz konusu millî bütçenin incelenmesi yoluyla yapılır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu

Komisyonun Kuruluşu

MADDE 3. — Teklifin 3 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Komisyonun Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi

MADDE 4. — Teklifin 4 üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

(İstanbul Milletvekili Ercüment Konukman ile Zonguldak Milletvekili Pertev Aşçıoğlu'nun Teklifi)

Alt-komisyonların ve raportörlerin seçimi

MADDE 5. — Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu Başkanı, Komisyonun tasvibini almak suretiyle kamu iktisadî teşebbüslerinin durumunu incelemek üzere raportörler seçebilir ve alt-komisyonlar kurabilir. Alt-komisyonlar da, ilk devre için iki, ikinci devre için üç yıl görev yaparlar.

Başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip alt-komisyonlarda lüzumu halinde görev alabilirler.

Komisyonun toplantı ve karar yetersayı

MADDE 6. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu, üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yetersayı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Denetlenmesi

Komisyonun inceleme usulleri

MADDE 7. — Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun raporlarıyla Başbakanlığın sevkedeceği diğer raporları ve varsa kendisince tespit edilen konuları inceler. Her teşebbüsün bilançosu ile netice hesaplarını kapsamaması gereken bu raporlar; ilgili bakanlıkların görüşleri ve denetlenen kuruluşların cevapları ile birlikte, en geç ertesi yılın Aralık ayı sonuna kadar Başbakanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur.

Başkanlığa sunulan raporlar, üç gün içinde Komisyona havale edilir. Komisyon, incelemelerini, raporun kendisine havale edilmesinden itibaren doksan gün içinde tamamlar.

Komisyon ve alt-komisyonları, denetleyecekleri kuruluşların durumunu, ulusal ekonomiye faydalı olabilecekleri için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dahilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilerek, kuruluş amaçlarına ulaşmalarını teminen; faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğu yönlerinden inceler.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimine tabi kamu iktisadî teşebbüsleri ile bu kamu iktisadî teşebbüslerinin iştirakiyle kurulan diğer kamu kuruluşlarının denetimi, üst teşebbüsün denetimi ile bir arada yapılır. Değişik kamu kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş olan böyle bir teşebbüsün hangi üst teşebbüsle bir arada denetime tabi tutulacağı hususunda esas, ödenmiş iştirak miktarı üstünlüğüdür. Bu miktarlar eşitse, bu husus, Komisyonca karara bağlanır.

İnceleme ve değerlendirme, esas olarak dosya üzerinde yapılır. Komisyonun çalışmaları sırasında denetlenen kuruluşların yöneticileri ve ilgili buldukları bakanlık temsilcileri ile Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine Müsteşarlığı, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu yetkilileri bulunur ve gerekirse dinlenir.

Komisyon Başkanı, gerekli gördüğünde alt komisyonlar eliyle, kuruluşlarda yerinde inceleme yaptırır.

Merkezleri Başkentten başka bir yerde bulunan kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi için raportörler veya alt-komisyonların en fazla onbeş gün süreyle Ankara dışına gitmelerine Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunca karar verilebilir. Bu karar, gerekli yolluğun tahakkuku için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bir yazı ile bildirilir.

Alt-komisyonlar ve raportörler, inceleme sonuçlarını Komisyon Başkanına sunarlar. Komisyon, alt-komisyonların ve raportörlerin raporlarını, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu raporları ve ilgili kuruluş ve bakanlıkların görüşleriyle birlikte ele alarak, kuruluşların durumlarını yeniden inceler ve bunların bilanço ve netice hesaplarını tasvip ederek yönetim kurullarının ibra edilmesine veya bilanço ve netice hesaplarını tasvip etmeyerek yönetim kurullarının ibra edilmemesine gerekçeli olarak karar verir.

Komisyonun, bütün kamu iktisadî teşebbüslerini kapsamaması gereken, tasvibe ve genel görüşmeye sunulan raporları basılıp Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır, dağıtım tarihindeki Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanağına eklenir ve Hükümete iletilir.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Alt Komisyonların ve Raportörlerin Seçimi

MADDE 5. — Teklifin 5 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Komisyonun Toplantı ve Karar Yetersayısı

MADDE 6. — Teklifin 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Denetlenmesi

Komisyonun İnceleme Usulleri

MADDE 7. — Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun raporlarıyla Başbakanlığın sevkedeceği diğer raporları ve varsa kendisince tespit edilen konuları inceler. Her teşebbüsün bilançosu ile netice hesaplarını kapsamı gereken bu raporlar; ilgili bakanlıkların görüşleri ve denetlenen kuruluşların cevapları ile birlikte, en geç ertesi yılın Aralık ayı sonuna kadar Başbakanlıkça, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur.

Başkanlığa sunulan raporlar, üç gün içinde Komisyona havale edilir. Komisyon, incelemelerini, raporun kendisine havale edilmesinden itibaren doksan gün içinde tamamlar.

Komisyon ve alt komisyonlar, denetleyecekleri kuruluşların durumunu, ulusal ekonomiye faydalı olabilmeleri için özerk bir tarzda, ekonominin kuralları ve ekonomik gerekler dahilinde, verimlilik ve kârlılık ilkeleri doğrultusunda yönetilerek, kuruluş amaçlarına ulaşmalarını teminen; faaliyetlerinin mevzuata, uzun vadeli kalkınma planına ve planın uygulama programlarına uygunluğu yönlerinden inceler.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimine tabi kamu iktisadî teşebbüsleri ile bu kamu iktisadî teşebbüslerinin iştirakiyle kurulan diğer kamu kuruluşlarının denetimi, üst teşebbüsün denetimi ile bir arada yapılır. Değişik kamu kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş olan böyle bir teşebbüsün hangi üst teşebbüsle bir arada denetime tabi tutulacağı hususunda esas, ödenmiş iştirak miktarı üstünlüğüdür. Bu miktarlar eşitse, bu husus, Komisyonca karara bağlanır.

İnceleme ve değerlendirme, esas olarak dosya üzerinde yapılır. Komisyonun çalışmaları sırasında denetlenen kuruluşların yöneticileri ve ilgili buldukları bakanlık temsilcileri ile Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu yetkilileri bulunur ve gerekirse dinlenir.

Komisyon Başkanı, gerekli gördüğünde alt komisyonlar eliyle, kuruluşlarda yerinde inceleme yaptırır.

Merkezleri Başkentten başka bir yerde bulunan kamu iktisadî teşebbüslerinin denetimi için raportörler veya alt komisyonların en fazla onbeş gün süreyle Ankara dışına gitmelerine Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunca karar verilebilir. Bu karar, gerekli yolluğun tahakkuku için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bir yazı ile bildirilir.

Alt komisyonlar ve raportörler, inceleme sonuçlarını Komisyon Başkanına sunarlar. Komisyon, alt komisyonların ve raportörlerin raporlarını, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu raporları ve ilgili kuruluş ve bakanlıkların görüşleriyle birlikte ele alarak, kuruluşların durumlarını yeniden inceler ve bunların bilanço ve netice hesaplarını tasvip ederek yönetim kurullarının ibra edilmesine veya bilanço ve netice hesaplarını tasvip etmeyecek yönetim kurullarının ibra edilmemesine gerekçeli olarak karar verir.

Komisyonun, bütün kamu iktisadî teşebbüslerini kapsamı gereken, tasvibe ve genel görüşmeye sunulan raporları basılıp Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır, dağıtım tarihindeki Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanağına eklenir ve Hükümete iletilir.

(İstanbul Milletvekili Ercüment Konukman ile Zonguldak Milletvekili Pertev Aşçıoğlu'nun Teklifi)

Komisyon raporunun kesinleşmesi

MADDE 8. — Dağıtılan rapora; siyasi parti grupları, 20 milletvekili veya Hükümet dağıtım tarihinden itibaren 15 gün içinde itiraz edebilir. Bu süre içinde itirazda bulunulmazsa, Komisyon raporu kesinleşir.

İtiraz, incelenen kuruluşlardan hangilerinin bilanço ve netice hesaplarına yapılacaksa; gerekçe gösterilerek ve yazılı olarak Komisyon Başkanlığına bildirilir.

İtiraz olunan raporlar, Komisyonca itiraz süresinin bitiminden itibaren en çok 30 gün içinde itiraz olunan hususlara dair Komisyonun görüşü ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur.

Bu raporlar, Genel Kurulda öncelikle görüşülür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu raporu hemen gündemine alır ve 20 gün içerisinde bu rapor üzerinde genel görüşme açar, genel görüşme en çok 15 gün sürer. Bu genel görüşme sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, bilançolarla netice hesaplarını tasvip etmek suretiyle kamu iktisadî teşebbüslerinin yönetim kurullarının ibra edilmesini karara bağlar veyahut bilançolarla netice hesaplarını tasvip etmemek suretiyle kamu iktisadî teşebbüslerinin yönetim kurullarının ibra edilmesini reddeder.

Genel görüşmeye tabi olan kuruluşlar

MADDE 9. — 2 nci maddenin birinci fıkrası hükmüne tabi olup da, genel kurulları Türk Ticaret Kanununa veya özel kanunlarına tabi şirket ve kurumlar hakkında da, 7 ve 8 inci madde hükümleri uygulanır. Ancak, bunların bilanço ve netice hesaplarıyla ilgili olarak Komisyonca, yine bilanço ve netice hesapları ile bunlar hakkında Komisyonca hazırlanan raporlarla ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda herhangi bir oylama yapılamaz ve bunların yönetim kurullarının ibra edilmesi veya edilmemesi hususunda karar verilemez; bu raporlar, sadece genel görüşme konusu olur.

Kararların yayımlanması

MADDE 10. — Komisyonca karara bağlanıp süresi içinde kesinleşen veya itiraz üzerine Genel Kurulca tasvip edilen veya edilmeyen bilançolarla netice hesapları veya malî durumları gösteren tablolar ibra edilme veya edilmeme kararı ile birlikte Resmî Gazetede yayımlanır.

İbra etmeme kararlarının ilgili mercilere bildirilmesi

MADDE 11. — İbra edilmeyen kuruluşların sorumluları hakkında genel hükümlere göre adli kovuşturma veya işlem yapılabilmesi için karar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Başbakanlığa ve ilgili adli mercie bildirilir.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

Komisyon Raporunun Kesinleşmesi

MADDE 8. — Teklifin 8 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Genel Görüşmeye Tabi Olan Kuruluşlar

MADDE 9. — Teklifin 9 uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Kararların Yayımlanması

MADDE 10. — Teklifin 10 uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

İbra Etmeme Kararlarının İlgili Mercilere Bildirilmesi

MADDE 11. — Teklifin 11 inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Fonların Denetlenmesi

Denetim Usulü

MADDE 12. — Kanunlarla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş olan fonlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetimine tabidir. Bu denetim, fonların bağlı olduğu bakanlıkların yeni yıl bütçe kanunu tasarılarının tümü üzerindeki görüşmeler sırasında, Anayasanın 162 nci maddesinde belirtilen usule göre ve fonların müteakip yıl bütçe tahminleri ile bir önceki yıl faaliyet sonuçları üzerinden yapılır.

Fon bütçeleri, bağlı oldukları bakanlık bütçeleri ile birlikte incelenerek ayrıca karara bağlanır.

(İstanbul Milletvekili Ercüment Konukman ile Zonguldak Milletvekili Pertev Aşçıoğlu'nun Teklifi)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

Uygulanacak İçtüzük

MADDE 12. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonunun ve altkomisyonlarının çalışmalarında, bu Kanunda sarahat olmayan hallerde, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü gereğince komisyonlar üzerinde haiz olduğu denetleme yetkisine bu Komisyon için de haizdir.

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 13. — 12.5.1964 tarihli ve 468 numaralı Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 14. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 15. — Bu Kanunun; Yasama Organıyla ilgili hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, diğer hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(Plan ve Bütçe Komisyonu Metni)

BEŞİNCİ BÖLÜM
Son Hükümler

Uygulanacak İçtüzük

MADDE 13. — Teklifin 12 nci maddesi 13 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yürürlükten Kaldırılan Kanunlar

MADDE 14. — Teklifin 13 üncü maddesi 14 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yürürlük

MADDE 15. — Teklifin 14 üncü maddesi 15 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yürütme

MADDE 16. — Teklifin 15 inci maddesi 16 ncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

